

УДК 371.91

С.Л. Капіруліна

Київський університет імені Бориса Грінченка

В.В. Лямічев

Центр моніторингу столичної освіти, м. Київ

МОНІТОРИНГ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 9-Х КЛАСІВ З ГЕОГРАФІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання моніторингу навчальних досягнень учнів основної школи з географії на прикладі 9-х класів, які закінчують вивчення шкільного курсу географії України. Автори статті висвітлюють процес проведення моніторингу в два етапи та його результати. За даними моніторингу проведено заходи щодо вдосконалення навчання географії в школах Києва.

Ключові слова: шкільна географія, моніторинг, рівень навчальних досягнень, комп'ютерне тестування.

S. Kapirulina, V. Lyamichev

MONITORING OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS LEVEL OF 9 FORM PUPILS IN GEOGRAPHY AS A FACTOR OF GEOGRAPHICAL EDUCATION IMPROVEMENT

The article deals with the questions of basic school pupil's educational achievements monitoring in geography on the example of 9th form pupils finishing the school course. The authors of the article light up the process of monitoring conducted in two stages. The improvements of teaching process are offered according to the results of research achievements on the example of school pupils of schools in Kiev.

Keywords: school geography, monitoring, level of educational achievements, computer testing.

Вступ, постановка проблеми. XXI століття ознаменувалося переходом до високотехнологічного інформаційного суспільства, де якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення визначають темпи економічного і соціального розвитку країни. Світ сучасної людини – це не лише інформаційне суспільство, а суспільство, яке потребує ґрунтовної теоретичної підготовки, технологічних умінь, гнучкого, креативного мислення. З огляду на це важливим завданням освіти є всебічний розвиток особистості, яка в практичній діяльності може використовувати набуті нею економічно-соціальні, комунікативні, інформаційні знання, уміння та компетенції.

Відповідно до Державних стандартів базової і середньої освіти в 9-х класах проводиться обов'язкова Державна підсумкова атестація (ДПА) з географії.

Проведення моніторингу надає можливість визначити ступінь підготовленості учнів до ДПА та допоможе вчителю вчасно скоригувати їх знання.

Вихідні передумови. Аналізуючи сучасну педагогічну і науково-методичну літературу, зазначимо, що питання діагностики й моніторингу навчальних досягнень учнів присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, методистів, вчителів (В. Аванесов, В. Беспалько, Л. Гриневич, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Д. Матрос, Т. Назаренко, М. Поташник, О. Топузов та ін.). За О. Ляшенком, моніторинг в освіті – це система заходів щодо збирання, опрацювання, аналізу та поширення інформації з метою вивчення й оцінювання стану функціонування певного суб'єкта освітньої діяльності чи освітньої системи загалом та прогнозування їх розвитку на основі аналізу одержаних даних і виявлення тенденцій і закономірностей.

З метою визначення ступеня готовності учнів 9-х класів до ДПА та надання вчителям географії методичних рекомендацій щодо корекції знань, умінь та навичок учнів у Києві було проведено моніторингове дослідження (I етап – у березні 2008 р, II - у квітні 2010 р). За результатами I етапу розроблено методичні рекомендації для вчителів географії ЗНЗ та проведено семінари. У дослідженні оцінювалися такі результати навчальної діяльності учнів (табл.1):

Таблиця 1

Об'єкти оцінювання учнів 9-х класів під час моніторингу

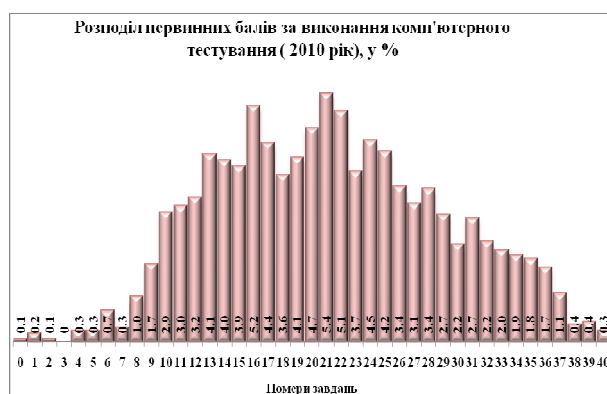
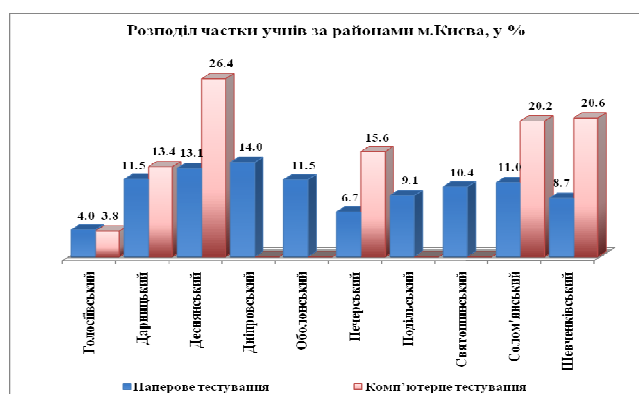
Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none">- ключових характеристик географічних об'єктів, процесів і явищ, їх кількісні та якісні показники й характеристики;- просторово-часової структури й особливостей розвитку географічного середовища;- термінологічної бази, уміння порівнювати особливості розміщення й функціонування підприємств різних галузей	<ul style="list-style-type: none">- аналізувати географічні об'єкти, процеси, явища, оцінювати їх щодо можливостей господарського використання; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки щодо взаємодії суспільства й природи;- оцінювати результати господарської діяльності людини та причини виникнення кризових явищ природних, господарських і соціальних об'єктів;- роботи з картографічними матеріалами

Крім того, здійснювався порівняльний аналіз результатів I та II етапів дослідження: рівня навчальних досягнень з економічної і соціальної географії України; динаміка рівня навчальних досягнень учнів ЗНЗ.

Метою дослідження було визначення якості підготовки учнів 9-х класів з географії з урахуванням рівня сформованості базових знань, умінь та навичок відповідно до вимог навчальних програм МОН України тощо.

Метою статті є аналіз результатів моніторингу якості підготовки учнів 9-х класів з географії та окреслення подальших дій щодо вдосконалення географічної освіти учнів основної школи.

Виклад основного матеріалу. Організатори моніторингу ставили перед собою ряд завдань, серед яких ключовими були: визначити динаміку якості підготовки учнів 9-х класів з курсу «Економічна і соціальна географія України» з урахуванням рівня сформованості базових знань, умінь та навичок відповідно до вимог навчальної програми; дослідити, як вплинуло на якість навчання географії упровадження у навчально-виховний процес методичних рекомендацій, розроблених у 2008 р. за результатами I етапу моніторингового дослідження. Усього в дослідженні взяв участь 3171 учень ЗНЗ м. Києва, з них 1598 проходили тестування із використанням тестових зошитів і бланків відповідей, а 1573 учні - із використанням комп'ютерного тестування за допомогою модуля «Тест-Респондент» (рис. 1-А).

А.

Б.

Рис.1. А. Розподіл частки учнів за районами (паперове і комп'ютерне тестування); Б. Розподіл первинних балів за виконання комп'ютерного тестування 2010 р.

У моніторинговому дослідженні взяли участь учні навчальних закладів різного типу (табл.2).

Таблиця 2

Розподіл учнів, що тестувалися, за типами навчальних закладів Києва

Тип навчального закладу	Комп'ютерне тестування, %	Паперове тестування, %
Середні загальноосвітні школи	40,1	43,0
Спеціалізовані школи	30,2	29,7
Навчальні заклади нового типу (гімназії, ліцеї)	28,9	27,3
Вечірні школи	0,8	-
Усього	100	100

Розподіл учасників дослідження за типом навчального закладу по районах представлений у табл.3.

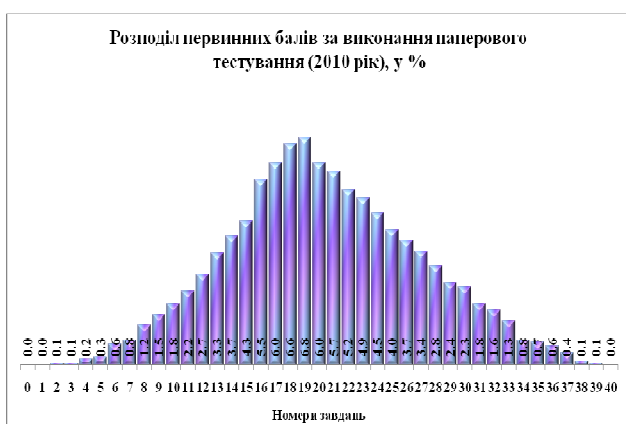
Таблиця 3

Розподіл учнів, що тестувалися, за районами і типами навчальних закладів Києва

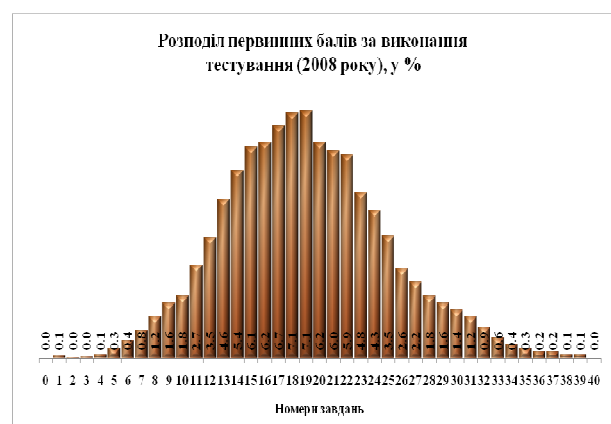
№	Назва району м. Києва	Кількість учнів у класах						
		Паперове тестування			Комп'ютерне тестування			
		СЗШ	Спеціалізовані школи	Ліцеї, гімназії	СЗШ	Спеціалізовані школи	Ліцеї, гімназії	Вечірні школи
	Голосіївський	17	47	-	17	43	-	-
	Дарницький	66	118	-	68	142	-	-
	Деснянський	137	51	22	288	102	26	-
	Дніпровський	107	51	66	-	-	-	-
	Оболонський	80	41	62	-	-	-	-
	Печерський	39	-	68	23	15	208	-
	Подільський	69	34	42	-	-	-	-
	Святошинський	42	47	77	-	-	-	-
	Солом'янський	61	43	72	100	85	119	13
	Шевченківський	69	43	27	134	88	102	-
	Усього	687	475	436	630	475	455	13

Оцінювання тестових завдань обох етапів моніторингового дослідження відбувалося так: завдання закритої форми з вибором однієї правильної відповіді серед чотирьох запропонованих (№ 1-25) оцінювались в 1 бал за правильну відповідь, 0 балів – за неправильну відповідь; завдання закритої форми на відповідність (логічні пари) (№ 26-30) оцінювались відповідно в 0, 1, 2, 3 бали.

Моніторингові дослідження з географії проводились з інтервалом у два роки (2008, 2010). Тема, концепція, предмет досліджень залишилися аналогічними, але було розширено мету і завдання дослідження, а також удосконалено інструментарій. У 2010 р., крім паперового тестування, паралельно було проведено комп'ютерне дослідження з використанням модуля АС «Тест-Респондент». Порівняємо результати розподілу балів комп'ютерного тестування, паперової версії тестування 2010 р. і моніторингового дослідження 2008 р. Дані представлені на рис.1.Б, 2.А, 2.Б.

А.

Б.

**Рис.2. А. Розподіл первинних балів за виконання паперового тестування 2010 р.;
Б. Розподіл первинних балів за виконання тестування 2008 р.**

Як видно на діаграмах, результати розподілу первинних балів усіх видів тестування подібні. Більшість учнів упоралися із завданнями тесту. Порівняння показників комп'ютерної і паперової версії дослідження 2010 р. показує: високий рівень досягнень учнів комп'ютерного тестування становить 29,4%, тоді як у паперовій версії 2010 р. він складає 5,7%, а у 2008 р. - 10,9%. Процентне співвідношення учнів з високим рівнем навчальних досягнень у комп'ютерному тестуванні 2010 р. таке: 14,9% отримали 10 балів; 10,7% – 11 балів; 3,8% – 12 балів. У паперовій версії 2010 р. розподіл балів високого рівня такий: 4,1% учнів отримали 10 балів, 1,5% – 11 балів та 0,1% – 12 балів. Показники високого рівня навчальних досягнень учнів 2008 р. такі: 7,2% - 10 балів, 3,6% - 11 балів і 0,1% учнів склали тест на 12 балів.

Висновки. Аналіз отриманих результатів дає підстави зробити висновок про рівень засвоєння учнями окремих тем і розділів, а також проаналізувати врахування вчителями ЗНЗ наданих методичних рекомендацій за результатами дослідження 2008 р. Результати дослідження рівня сформованості базових знань, умінь та навичок з економічної і соціальної географії України в учнів 9-х класів ЗНЗ міста Києва дають підстави для таких висновків:

1. Розподіл балів достатнього і високого рівня навчальних досягнень у комп'ютерному тестуванні становить 69,2%, у паперовому – 71%.

2. Засвоєння програмного матеріалу з економічної і соціальної географії України більшістю учнів 9-х класів у 2009-2010 н. р. відповідає достатньому рівню навчальних досягнень.

3. Рівень знань у 2010 р. порівняно з 2008 р. зріс на 14,1%.

4. Кількість учнів з високим рівнем навчальних досягнень у комп'ютерному тестуванні на 371 респондента більша за тих, хто тестувався за допомогою традиційних паперових носіїв.

Встановлено *переваги* інструментарію паперових та електронних (комп'ютерних) носіїв:

Комп'ютерне тестування швидко і об'єктивно діагностує результати набутих знань, умінь та навичок; комп'ютерна програма легка й зручна для роботи користувачів; після закінчення роботи учень і учитель одразу отримують результати тестування; учитель, класний керівник та адміністрація ЗНЗ у будь-який час мають змогу проаналізувати результати, виявити прогалини в структурі знань школярів і вчасно їх усунути.

Паперове тестування, на відміну від комп'ютерного, дає можливість відпрацювати навички роботи з машинозчитуваними формами, тестовими зошитами і бланком відповідей, які будуть необхідні при здачі тестів зовнішнього оцінювання.

Поряд з перевагами комп'ютерного тестування виявились певні *недоліки* роботи інструментарію: під час проведення комп'ютерної версії моніторингу не виключається суб'єктивізм та дія так званого «побічного ефекту» через

недостатню кількість обладнаних комп'ютерних місць у класах, що не дає можливості тестувати весь клас одночасно і може призвести до часткового витоку інформації; особливості розміщення комп'ютерних місць не виключають можливість спілкування респондентів між собою під час виконання тесту; специфіка роботи на комп'ютері вимагає присутності в класі вчителя інформатики даної школи, що теж може впливати на «чистоту» результатів дослідження.

Слід зазначити, що найкраще учні засвоїли теми: «Економіко-географічне положення України», «Механічний рух населення», «Національний склад населення», «Агропромисловий комплекс», «Транспорт». Разом з тим, є ряд недоліків: недостатній рівень знань виявили учасники дослідження 2010 р. при встановленні відповідності (логічних пар) і показали низький рівень сформованості географічних знань, умінь і навичок з тем: «Електроенергетика», «Машинобудування», «Хімічна промисловість», «Галузева та територіальна структура господарства».

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Л.А. Покась

Література:

1. *Звіт* за результатами моніторингового дослідження рівня знань, умінь і навичок з географії учнів 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів міста Києва / В.В. Лямічев. – К.: ГУОН м. Києва, ЦМСО, 2008. – 24 с.
2. *Аванесов В.С.* Основы педагогической теории измерений // Педагогические измерения, - 2004. - № 1. - С. 17.
3. *Михайлычев Е.А.* Дидактическая тестология: Науч.-метод. пособ. - М.: Народ. образование, 2001.
4. *Моніторинг* якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004.
5. *Чельщикова М.Б.* Теория и практика конструирования педагогических тестов: Учеб. пособ. – М.: Логос, 2002.

С.Л. Капирулина, В.В. Лямічев

МОНИТОРИНГ УРОВНЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ 9-Х КЛАССОВ ПО ГЕОГРАФИИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены вопросы мониторинга учебных достижений учащихся основной школы по географии на примере 9-х классов, заканчивающих изучение школьного курса географии Украины. Авторы статьи освещают процесс проведения мониторинга уровня учебных достижений, проведенного в два этапа, и его результаты. По результатам мониторинга проведены мероприятия по усовершенствованию преподавания географии в школах Киева.

Ключевые слова: школьная география, мониторинг, уровень учебных достижений, компьютерное тестирование.